

BOEKSAMENVATTING

Titel: Educating Against Extremism

Auteur: Lynn Davies

Uitgave: Trentham Books: Stoke on Trent 2008

Het veelal hoge opleidingsniveau van zelfmoordterroristen roept vragen op over de rol van het onderwijs bij het tegengaan van radicalisering. Toch tonen publicaties over extremisme nauwelijks belangstelling voor de effecten van de doorlopen scholing. In een poging die lacune te vullen, slaat Brits onderwijskundige Lynn Davies met dit boek bruggen tussen de bestaande kennis over scholing en over extremisme. Dat de aantrekkingskracht van terrorisme goeddeels buiten de school ligt hoeft in haar ogen niet te betekenen dat het onderwijs machteloos staat. Maar niet alleen doet het in westerse staten gangbare onderwijsstelsel weinig om te voorkomen dat jongeren zich aansluiten bij radicale organisaties, het werkt extremisme zelfs onbedoeld in de hand. Om leerlingen weerbaar te maken tegenover intolerante denkpatronen en de lokroep van extremistische groeperingen zou het onderwijs gepolitiseerd moeten worden rondom universele mensenrechten.

Eerst speurt Davies in de bredere theorievorming over extremisme naar aanknopingspunten voor het onderwijs.

In identiteitskwesities gaat het erom jongeren een veilig zelfgevoel te geven, zonder dat zich daarbij essentialistische identiteiten ontwikkelen. Vaak wordt in multiculturele samenlevingen de noodzaak van de erkenning van meervoudige identiteiten beklemtoond, maar dat kan niet verhinderen dat één identiteit de overhand neemt. Beter is een conceptie van hybriditeit, die uitgaat van een lange geschiedenis van culturele en etnische vermenging. Meer dan louter een collectie van identiteiten, omvat hybriditeit dus nieuwe combinaties. In het onderwijs zou aandacht geschonken moeten worden aan deze oorspronkelijkheid door kinderen aan te leren zich te verzetten tegen simpele labels en ze status te geven in de uniciteit en veelsoortigheid van hun hybriditeit.

Om de trechterwerking van lopende radicaliseringsprocessen te doorbreken, is het cruciaal jongeren alternatieve handels- en zienwijzen voor ogen te houden. Daar extremistische mentaliteiten veeleer geleidelijk afzwakken dan zomaar

verdrongen worden, kan een gezaghebbende mentor een beduidende rol vervullen bij exit-strategieën. Wanneer zulke vertrouwenspersonen echter een vijandige houding tegenover radicale standpunten aannemen, zullen beschermelingen zich van hen vervreemden en mogelijkterwils terugvallen in extremisme. In het streven een veilige ruimte te creëren waar studenten de moed hebben van de zekerheden van zwart-wit voorstellingen af te stappen, dienen leraren dus radicale denkbeelden te respecteren, zich kwetsbaar op te stellen, geduld te betrachten en de dialoog aan te gaan. Door de bestudering en klassikale bespreking van religie, politiek, sociologie en geschiedenis worden studenten dan in staat gesteld zich verschillende lezingen van gevoelige vraagstukken voor te stellen.

Vervolgens evalueert Davies aan de hand van de bredere theorievorming over het onderwijs hoe educatieve contexten samenhangen met extremisme.

Religieuze scholen werken het vastroesten van een wij-zij denken over het algemeen in de hand, maar problemen bij de identificatie van 'andere' groepen blijven zeker niet beperkt tot het bijzonder onderwijs. Zo heeft het multiculturele diversiteitscurriculum ook op openbare scholen bijgedragen aan de verharding van tegenstellingen door groepen op basis van etnische of religieuze kenmerken te isoleren als studie-object. Pas indien diversiteit tegemoet wordt getreden met een gepolitiseerde benadering die etniciteits- of geloofskwesties beschouwt als onderdeel van grotere sociale problemen zoals discriminatie, onderprestatie, ongelijkheid of gebrekkige representatie zal de voedingsbodem voor extremisme afnemen. De nadruk ligt dan op de gemeenschappelijkheden tussen en gezamenlijke doelen van leerlingen, zonder dat daarbij uitgegaan wordt van nationalistische principes of de pretentie dat alle religies een gelijke waarde vertegenwoordigen.

Politieke scholing volstaat evenwel niet om de wraakzuchtigheid die veel vormen van extremisme onderligt te bedwingen. Centraal probleem is dat scholen wraak legitimeren en aanwenden in hun disciplinaire regimes. Door straffen uit te delen die geen verband houden met de begane overtreding, worden kinderen aangeleerd dat het acceptabel is dat autoriteiten directe vergelding forceren. Als alternatief voor deze oog-om-oog ideologie, kent de door waarheids- en verzoeningsprogramma's gebruikte aanpak van restauratieve rechtvaardigheid interessante toepassingen voor het onderwijs. Het verzoeningsproces bestaat dan uit pogingen de overtreding te beschouwen als een conflict tussen mensen, de direct betrokkenen samen te brengen en de impact op slachtoffer, dader en bredere gemeenschap vast te stellen. In het licht van de ongelijke machtsverhoudingen op scholen, zullen mechanismes ontwikkeld moeten worden om te bepalen wie onrecht gedaan is. Op die manier kan ook het in het verleden door de eigen groep aangerichte leed bespreekbaar worden gemaakt.

In het onderwijs rusten immers nog op een hele reeks politiek en religieus geladen thema's taboes. Daarom kiezen scholen er meestal voor extremistische uitingen van leerlingen te negeren of censureren. Zolang anderen er niet fysiek of mentaal door geschaad worden, zouden dit soort opvattingen juist benut moeten

worden als uitgangspunt voor discussies. Omdat leerlingen via de media en het internet toch wel in aanraking zullen komen met concepties van andersheid en opruiende materialen, is het de taak van het onderwijs jongeren te leren boodschappen kritisch te benaderen. Het is derhalve van groot belang dat leraren de vaardigheden ontwikkelen controversiële kwesties te doceren en discoursen te analyseren en dat satire wordt opgenomen in het politieke curriculum.

Davies concludeert dat extremisme op de lange termijn misschien wel het beste tegengegaan kan worden door kinderen kritisch idealisme bij te brengen. Daartoe zullen de universele mensenrechten geïntroduceerd moeten worden als onderliggend waardesysteem voor het onderwijs. Een man-made stelsel gebaseerd op aanspraken, kennen universele mensenrechten educatieve toepassingen die religie en wetenschap ontbreken. Concreet voorbeeld vormen de zogenaamde Rights Respecting Schools, waarvan er al ruim tweehonderd bestaan in Groot-Brittannië. In dit soort instellingen wordt de Verenigde Naties Conventie over de Rechten van het Kind gehanteerd als grondslag voor het schoolleven. Het besef dat rechten met verantwoordelijkheden komen staat dan centraal. Waar kinderen recht hebben op goed onderwijs, hebben zij ook de verantwoordelijkheid hun docenten te ondersteunen bij de verbetering van het leerklimaat. Dat uit zich zowel in uitgebreide feedback op de gebruikte lesmethoden als in confronterende gesprekken met ordeverstoring medeleerlingen. Door kinderen zo aan te leren dat rechten soms kunnen conflicteren, wordt de basis gelegd voor een compromisgerichte benadering van problemen. Zoals de eerste onderzoeken naar Rights Respecting Schools uitwijzen, vertonen adolescenten die een rechtencurriculum volgden een hoger zelfvertrouwen en een tolerantere houding. De aldus gecreëerde gevoelens van eigenwaarde en altruïsme maken jongeren minder vatbaar voor de bekeringen van extremistische groeperingen, die een speciale plaats in de wereld beloven.

Colofon:

Deze recensie is geschreven door het Centrum voor Terrorisme en Contraterrorisme te Den Haag (CTC) in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties.

Disclaimer:

Deze recensie is met de grootste zorg samengesteld, doch, BZK aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke onjuistheden in deze recensie, noch vertegenwoordigt deze de mening van BZK.